

QUISLINGS siste dager

24. oktober er det 50 år siden Vidkun Quisling ble henrettet på Akershus festning. I tre artikler presenterer Vi Menn eksklusive historier fra personer som stod Quisling nær i hans siste dager under fangenskapet på Akershus festning. Serien er laget i samarbeid med frilans-journalist John Midtbø fra Oslo. Her er tredje og siste del.

Her ble Vidkun Quisling henrettet

Bundet fast med et tau rundt brystet og midjen, ventet Vidkun Quisling sin straff. Han slapp å vente lenge.

Fra seks meters hold siktet ti norske menn mot ham. Alle traff blink. – Quisling fortrakk ikke en mine, sa ikke et ord. Han sank bare rolig sammen, sier en av dem som skjøt.

— HAN SANK BARE ROLIG SAMMEN

Tekst:
**LARS PETER
FOSDAHL**

Foto: THOMAS BARSTAD

De har stått på festningsvollen og trosset i tre timer idet bilen endelig kommer. Den rygger langs den smale stien, og snart kan de se konturene av mannen i baksetet.

Like før klokken 02.15 den 24. oktober 1945 er Vidkun Quislings siste biltur over.

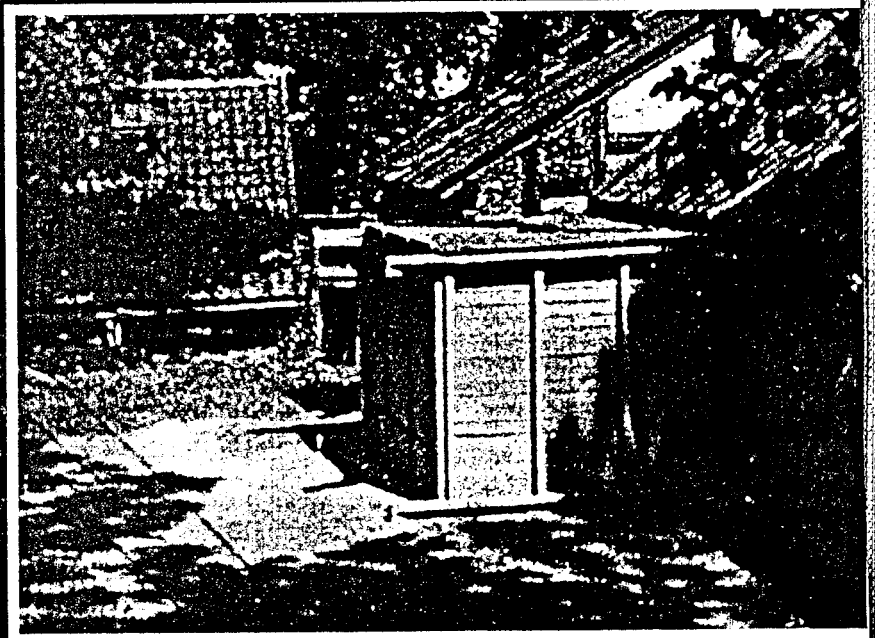
Han går ut av bilen, usto:

Det er syv timer siden han fikk beskjed av pastor Traaen om å gjøre seg klar. Om han er klar? Han er i hvert fall forbausende rolig da fire politimenn fører ham ned fra vollen, ned til det lille treskuret som er bygd foran murveggen.

Kanskje rekker Quisling et siste blikk utover en by hvis innbyggere ønsker ham død. Og kanskje ser han helt opp til Frogner hvor hans elskede kone Maria ennå ikke vet hva som skjer.

Quisling får bind for øynene. Presten ber en bønn.

Gjennom høststormen kan man såvidt høre ordene "uskyl-

RETTERSTEDET:

Mot denne husveggen ved festningens nordvestlige ende ble Vidkun Quisling henrettet. Foran veggen var det bygd et provisorisk treskur som han ble bundet mot. Siden det var natt, var stedet opplyst med to lyskastere som begge pekte rett mot Quisling.

dig" og "hilsen til min kone". Så er det hele over.

Ukjent rapport

Denne omtrentlige beskrivelsen er det nærmeste man kommer sannheten om Quislings siste minutter. Henrettelsen av landssvikeren er om mulig enda mer myteomspunnet enn hele hans liv for øvrig.

Retterstedet på den nordvestlige enden av Akershus festning bærer selsvagt ingen minner etter dramaet. Alle spor ble fjernet umiddelbart – og ingen kommandant på festningen har noensinne hatt noe ønske om å markere stedet. Frykten for martyrisering har resultert i en nesten paranoid engstelse for å nevne Quislings navn høyt innenfor de historiske festningsmurene.

Samme frykt har paradoksalt nok også bidratt til å kaste et unødvendig mystisk – og delvis mytisk – slør over mannens endelikt.

Den offisielle rapporten fra henrettelsen er aldri blitt offentliggjort. Fortsatt ligger den nedlåst i Riksarkivet, stemplet som gradert og sensitiv informasjon.

Og der blir den liggende.

Øyenvitnene

I stedet er det de sporadiske øyenvitneskildringene som har rekapitulert den siste uversnatten. Skjønt, også de som var til stede har bestrebet seg på å holde lav profil. Ennå vet man ikke med sikkerhet hvem som var til stede på vollen, men blant de kjente, var disse:

Politimester Kristian Welhaven, kriminalpolitistef Frants Kalltenborn, fengselsdirektøren, to prester, to leger og Quislings forsvarer.

Selve eksekusjonpelotongen bestod av ti håndplukkede, utkommanderte soldater fra 6. kompani av polititroppene fra Sverige.

De holder til i gardekasernen på Majorstua idet de får beskjed om sitt siste krigsoppdrag. De blir pålagt ikke å forlate forlegningen og får heller ikke lov til å ringe eller motta telefoner.

Instruksen lød: Quisling skal henrettes klokken 00.05.

Lenge før midnatt ble de ti transportert til Akershus hvor de ventet i nesten tre timer på sitt offer.

Fire av de ti lever i dag.

Til tross for gjentatte forsøk fra en rekke aviser, har ingen av dem noengang fortalt sin historie i full offentlighet. De har dannet sin egen forening, og den viktigste paragraf er ikke å røpe identiteten.

– Vi frykter fortsatt represalier fra gamle nasjonalister og nynazister, sier en av dem til Vi Menn.

Fem patroner hver

Han angrer likevel ikke på sin deltakelse.

– Vissheten om hvilke lidelser denne mannen hadde påført det norske folk, gjorde at jeg ikke hadde noen vanskeligheter med å ta livet av ham. Jeg hadde gjort det igjen, om omstendighetene hadde vært de samme i dag, sier mannen som har arbeidet som brannmann etter krigen:

– I det yrket har jeg opplevd

ting med uskyldige brannofre som har vært langt tøffere enn å være med på henrettelsen på Akershus.

Han stod ytterst til venstre av de ti:

– Vi fikk utdelt fem patroner hver, men fikk bare bruk for en. Quisling segnet umiddelbart om, såvidt jeg kunne se traff alle skuddene i den hvite blinken han hadde fått festet over hjertet. Hva jeg følte der og da? Tja, det er klart det var spesielt å ha gjort det, sekundene før vi løsnet skuddene var merkelige, sier han.

– Det er ikke akkurat vanlig tjeneste å sikte på en fastbundet mann, å ta livet av noen, mener jeg. Men det jeg egentlig husker best fra denne natten, er den lange, spente ventetiden. Vi stod på vollen og ventet i over tre timer. Det

var fryktelig kaldt, og vi holdt varmen ved å slå flokke, forteller en av de gjenvlevende eksekutørene.

Ti timers forsinkelse

Årsaken til den ekstra ventetiden var forårsaket av en danske. Den daværende politikommandøren i København, Aage Seidenfaden, kom ens ærend fra Danmark for å bivåne eksekusjonen. Danskene skulle selv i gang med sitt rettsoppgjør, og Seidenfaden ville lære av det norske.

Men politikommandøren fikk problemer med reisen, og de norske vertene valgte å utsette henrettelsen i to timer.

Da dette ble kjent på 50-tallet, ble det reist sterk kritikk fra flere hold. VG mente det var direkte

umoralsk å la Quisling lide for danskens forsinkelse.

På den annen side: Seidenfadens rapport fra henrettelsen – den eneste offentlige – har bidratt til å avlive en rekke spekulative bøker over teamet.

Blant de mest omtalte og omstridte, er boken "Profet uten ære" av den engelske journalisten Ralph Hewins. Der kan man blant annet lese:

"Idet de bandt ham til stauren, beregnet han sin siste handling. Han brukte sin matematiske hjerne til å finne balansepunktet til en statue, slik at kroppen ville bli stående etter at døden var inntrådt.

Dette skjedde faktisk også etter at seks eller syv kuler hadde gjennomboret hans hjerte. Han syntes fremdeles å være i live da repene ble fjernet og bindet tatt bort fra hans lysende øyne. Tilskuerne var forferdet. Derpå ble hans legeme brakt til garasjen i Møllergata 19 og lagt til skue for alle og enhver. Folk stakk i kroppen og kom med rå bemerkninger."

Skriver Hewins.

Såvel Seidenfaden som andre øyenvitner avviser kategorisk den omdiskuterte versjonen.

Quisling døde umiddelbart. Skuddet som pelotongens kommandant skyter gjennom Quislings tinning, er kun symbolsk. En rutine.

Brev til Stalin

Vidkun Quisling selv søkte aldri om benådning fra denne triste skjebnen, men hans kone Maria henvendte seg både til Kongen og statsminister Einar Gerhardsen med bønn om å spare mannen. Også general Otto Ruge og den allierte øverstkommanderende i Norge ble bønnfaldt på det mest innstendige.

Et siste desperat brev ble skrevet – men aldri sendt: Brevet til Josef Stalin.

Maria håpet at Quislings innsats for russerne under hungersnøden i nord ville ansprende den mektige Stalin til å hjelpe henne, men Maria sendte aldri brevet av frykt for offentlighetens reaksjoner.

Det er derfor ingen håp igjen da pastor Traaen kommer på besøk til Quislings celle rundt klokken syv den 23. oktober. Quisling får ikke lov til å ta avskjed med sin kone, men setter seg i stedet umiddelbart ned og skriver et langt brev til henne. Ved midnatt får han servert kaffe og kaker, bakt av pastor Traaens kone.

To timer senere dør han.

Liket blir lagt i en hvit kiste av Milorggruppen som brakte ham til Akershus og kjørt rett til Vestre Krematorium.

Maria får dødsbudskapet syv timer senere. Pastor Traaen forteller Maria at Vidkun Quislings siste tanker på denne jord var "Dem og Gud".

Aftenposten

Onsdag aften, 24. oktober 1945

Quisling ble henrettet klokken 2.40 i natt.

Henrettelseskomiteens medlemmer
Vidkun Quisling ble ved Høyesterettsdomen av 13. oktober dømt til døden. Høyesterett ønsket ikke å høre på hans advokater. Quisling har sendt Kongen en beskjedning der han berder at han er uskuldig dømt, men sier at han ikke søker benådning. Fru Quisling har deltaget ved behandling for sin mann. Kongen har i et brev til gjensvarer fra Quisling bedt om å høre om det er noen som skal fullbyrdes. Dommen er i høyret ved utlysning i morgun kl. 2.40 og de pågørende er underrettet kl. 9.00 i formiddag.

Etter å ha utført sin plikt til kongen i henrettelsen, Urnen blir begravet i Skjalgssons gate.

DØDSDOMMEN: En blek Vidkun Quisling mottar dødsdommen i Losjens Store Sal.

FØLSOMT ETTERSPILL

Først 14 år etter henrettelsen, i 1959, fikk Maria Quisling tilbake asken etter sin mann, som trolig hadde vært oppbevart i Møllergata 19. Daværende politispektor i Oslo, Guldbrand Nyhus, overleverte selv i all hemmelighet urnen hjemme hos Maria Quisling i Erling Skjalgssons gate 26 i Oslo.

Sogneprest Asle

Enger holdt andakt og en tale om kjærlighet. Fru Quisling hadde pyntet bordet med 22 roser – en for hvert år de hadde vært gift.

Dagen derpå kjørte Maria Quisling til Gjerpen kirkegård ved Skien hvor urnen ble jordfestet i familiens grav – i tråd med Vidkuns eget ønske. Først ved Marias død og gravleggelse i 1980 ble Quislings navn inngravert på den sorte bautasteinen.

Navnet som ble et internasjonalt skjellsord, ensbetydende med forræderi og svik, er så vidt synlig nederst på steinen.

Og foran blomstrer velstelte roser.

Nederst på gravstøtten kan man så vidt lese: Vidkun Quisling f. 18.7.1887 d. 24.10.1945